

שבת סד

משה שווערד

1. ריטב"א [קוק]

מנין לרבות את הקלחי⁶ ואת החבק של בהמה⁷ ת"ל או שק. פי' או לרבות אף אלו שיהו טמאים כשק. וא"ת והא קי"ל דטבעת בהמה אינה מקבלת טומאה. י"ל דקלקי וחבק משמשין דאדם חשיבי כי פעמי' שאדם מושך בהם, וכדאמרי' בפ' במה טומנים⁸ גבי שר של סוס. ויש שפי' דלא אמרי' אלא דטבעת בהמה ונויי בהמה טהורי' אבל הני כליים חשיבי וכל שהוא כלי טמא ואפי' דבהמה, אבל בתוספו' תירצו כלשון הראשון.

והקשו בתוספ'⁹ וכיון דמאו שק מתרבו היאך טמאים, דהא בעינן שיש לו קבול דומיא דשק ובכליפי'¹⁰ משק לטהר פשוטי כלי עץ. תירצו בתוספו' דהני נמי הרי יכול לקפלים לעשות בהם

קבול. וא"ת א"כ פשוטי כלי עור למה טהורים, דהא יכול לקפלים ולעשות בהם קפול¹¹ המטלטל מלא וריקם. י"ל דהתם מיירי בקשים או בשלוק שאין יכול לקפלו והווי להו כפשוטי כלי עץ דלאו בני קפול ניהו¹². ויש שפי' דהא הכי גמירי לה, דגבי כלי עור וכלי עץ דרובם לקפול¹³ עבידי טפי קפיד דאמ' דלהו דומיא דשק, אבל בדבר הבא מצמר עזים דרובא לא עבידי לקפול¹³ אפי' פשוטי רבי רחמנא מאו שק דאלו מקבליהם משק גמר¹⁴ נפקא. וזה נר' נכון, וכן אמר לי מורי הרב זלה"ה¹⁵.

2. תוספות מסכת שבת דף סד עמוד א

מידי הרהור מי יצאנו - וא"ת והא אפילו יפת תואר הותרה להם וי"ל דמכל מקום שייך בה איסור כדאמרינן (קדושין דף כב.) וחשקת בה ולא בחברתה.

3. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת שבת דף סד עמוד א

ד) תוד"ה מידי הרהור מי יצאנו. וא"ת וכו'. מקשים האחרונים (פנ"י) הא במלחמת מדין קאמר להם משה החייתם כל נקבה וכו' והיינו שהיה דינם של כל הזכרים ואף הנקבות מבת ג' ומעלה למיתה. וקשה דהרי בז' האומות לא היה דין יפ"ת כיון שנצטוינו עליהם לא תחיה כל נשמה א"כ ה"נ במלחמת מדין ל"ה כלל דין יפ"ת ומהו קושיית התוס'.

[1] והנה הרמב"ם והחינוך לא הביאו לזה דבז' האומות ל"ה דין יפ"ת והיינו דס"ל דעל אף שיש מצות לא תחיה כל נשמה מ"מ מדין יפ"ת דדיברה תורה כנגד יצה"ר הותר להם זאת שהרי אף איסור א"א בזה הותר להם, שהרי א"א של גוי לישראל עכ"פ יש עשה כמ' בקידושין י"ג ע"ב ואפי"ה הותר להם, וא"כ י"ל דקושיית התוס' הכא אזלא כש"ל הרמב"ם והחינוך. (וע"ע באורך בהערות קידושין כ"א ע"ב ובהערות גיטין מ"ו ובמהדו"ק בסוגיין).

[2] אכן באמת קושיא מעיקרא ליתא, דהא בשעה שיצאו למלחמת מדין עדיין לא נצטוו להרוג כל נקבה, וא"כ בשעת המלחמה גופא לכו"ע נהג אז דין יפ"ת, וע"ז א"ש קושיית התוס'. ורק לאחר ששבו מן המלחמה קאמר להם משה להרגם.

4. ספר שערים מצויינים בהלכה

אם מידי עבירה יצאנו מידי הרהור לא יצאנו מיד ונקרב את קרבן ה'. מפרש בדברי שאול עה"ת (פ' מטות) עפ"י מש"כ המפרשים דלכך מחשבה רעה אינו מצטרף, משום דאף אם לא עשהו והיצר מפתחו שלא לעשות, עכ"פ המחשבה היה טובה, אבל מחשבה רעה אם לא עשהו והיה לו כח להתגבר על היצר זה דבר נפלא כו', וזה הפירוש שהקריבו קרבן תודה שאף שהיו להם יצר הרע בכל זה לא נפקד ממנו איש.

5. ספר שערים מצויינים בהלכה

מידי הרהור לא יצאנו. משמע דהרהור אסור מצד עצמו. וכ"כ ברמב"ם (אס"ב פכ"א). וצ"ע מגמ' ע"ז (כ): שלא יהרהר אדם ביום ויבא לידי טומאה בלילה, ומשמע דאסור מצד הטומאה, ומצאתי להגאון מהרש"ק בספרו עבודת עבודה שעמד על זה, וע"י מה שכתבנו שם (ד"ה שלא יהרהר) ומש"כ במס' ברכות (סא. ד"ה לא יהלך).

6. תוספות מסכת שבת דף סד עמוד ב

ובלבד שלא תתן לכתחלה בשבת – [1] פירש הר"ר פורת גזירה משום שחיקת סממנים כיון דלרפואה הוא ול"נ דאם כן אם נפל אמאי לא תחזיר האמר בפרק בתרא דעירובין (דף קב: ושם) מחזירין רטיה במקדש אבל לא במדינה וע"כ לא אסרינן להחזיר הרטיה אלא משום שמא ימרח והכא לא שייך מירוח דאין שייך מירוח אלא בדבר לה כגון רטיה אבל בפלפלין ובגלגלא לא שייך מירוח [2] לכן נ"ל ובלבד שלא תתן לכתחלה מפני שנראה כמערכת להוציאה ולפירוש זה כל הנך דלעיל מוך שבאזנה ושכסנדלה אסורין לתת לכתחלה וא"כ היכי שרו לקמן פורפת על האבן או על האגוז והא נראה כמערכת וי"ל דהתם ניכר הדבר והכל יודעין דלכך צריכה וליכא שום חששא אבל בדבר שהיא נותנת בתוך פיה אינם יודעין למה היא נותנת.

בענין: פיאה נכרית

7. ובשלטי הגיבורים |כ"ט א' מדפי הרי"ף אות א'|

יראה מזה להדיא ראייה וסמך לנשים היוצאות בכיסויי שערות שלהן נשואות, אבל במקום קליעת שערן נשואות שיער חברותיהן וכו', והתם באשה נשואה מיירי מתניתין, מדקאמר בגמרא דהטעם (שהתירו לצאת לחצר) משום שלא תתגנה על בעלה, הרי בנשואה מיירי, ומשמע להדיא שמותרות בנות ישראל להתקשט בהן, דשער באשה ערוה דקאמר לא הוי אלא בשער הדבוק לבשרה ממש, אבל שער המכסה את שערה אין כאן משום שער באשה ערוה, וגם לא משום פרועת ראש, ונראה דלא שנא שערות דידה לא שנא שערות של חברתה שפיר דמי

- [בבאר שבע בשו"ת [ס"י י"ח] השיג על השלטי הגבורים, דודאי הכונה בפאה נכרית שתחת הכיסוי ראש, שהרי כוונתה שתראה בעלת שער, ואיך יעלה על הדעת שיהיה מותר בפאה נכרית מגולה

ויחשבו שאלה שערותיה, ח"ו שתיראה כעוברת על דת משה, והרבה דברים אסרו חכמים משום מראית עין ועיי"ש.

8. שו"ת שאילת יעבץ חלק א סימן ט

שאלה פאה נכרית מהו משום פריעת ראש באשה.

תשובה מצאתי בגמרא דנזיר (כ"ח) נדפס בגליון ז"ל נ"ל היתר מכאן לשערות שנשים נשואות נותנות בראשיהם יהושע בועז עכ"ל. ולא נהירא לי היתר זה ולא ידענא מאי דתניה אי בבית וזצר ודאי שרי דלא גרע מקלתה. ולדעת התו' אפי' בשערה שרי. דאל"כ לא הנחת לבת לאברהם אבינו יושבת תחת בעלה. וכ"ש פאה נכרית. ואי בר"ה = ברשות הרבים = ותחת קישוריה. נמי פשיטא. אלא ודאי לר"ה ובגלוי למעלה מקישוריה איירי דשרי. ואיני רואה מהיכן למד פשיטות היתר זה ומהיכא דייק. אי מדאמרין הכא אפשר בפאה נכרית. מנ"ל דבר"ה מיירי. ותדע דעל כרחק לא קיימרי בהכי. דהא לא אתינן להכי. אלא משום דלא מצי בעל למימר אי אפשר באשה מגולחת. וא"כ לר' מאיר אטו בשערה מי איכא למימר דשריא למיפק ביה לר"ה הא פריעת הראש דאורייתא. אלא ודאי ה"פ דאשה מגולחת היא נמאסת קצת לבעלה מפני שלפעמים בביתה שאינה יכולה להזהר כל כך מגילוי שערה. כשראשה נגלה ונראית קרחת. היא מתגנה עליו. לפי שהשער נזיר הוא לאשה כדבר הכתוב בשרי השירים. ולזה קאמר ת"ק דאפשר לה לעשות תקנה לזה. שלא תתגנה על בעלה ע"י קרחתה ולעולם בשוק יש איסור אפי' בפאה נכרית בגלוי. וכן עיקר לענ"ד דלא עדיפא פאה נכרית מקלתה. דבשוק אסור' ממת יהודית כדאי' בהמדיד.

והיינו דתנינן בבמה אשה יוצאת בכבול ובפאה נכרית לחצר. וברישא דבכבול לר"ה לא תצא. לא תנן התם פאה נכרית. משום דבלא"ה אסירא בה בר"ה. לא אצטרך לאשמועינן דלא תצא בה בשבת. אלא בסיפא דבחה מותרת. צריכא למימר דאבל בחצר שריא ואפי' בשבת ודוק. ואע"פ שהתו' לא כתבו כן שם עמ"ש בס"ד בפ"י המשנה לשם.

ומ"מ נ"ל לחלק דאף למאי דכתיבנא לאיסורא. אינו אלא בפאה נכרית הנתונה בגובה הראש במקום שער. דשייך ביה משום פריעת הראש כדפרישנא. אבל בנתונה למטה מן השבכה על פדחתה ובצדעים. במקום שכלים שערותיה לית לן בה. דלא הוי אלא כשאר תכשיטין שבחוץ הנלע"ד יעבץ ס"ט.

9. שו"ע אורח חיים - סימן עה

(א) **טפח מגולה באשה, במקום שדרכה לכסותו, אפי' היא אשתו, אסור לקרות ק"ש כנגדה:** הגה - וי"א דוקא באשתו, אבל באשה אחרת אפילו פחות מטפח הוי ערוה הגהות מיימוני פ"ג. ונראה מדברי הרא"ש דטפח באשה ערוה, אפי' לאשה אחרת, רק שבעצמה יכולה לקרות אע"פ שהיא ערומה, כדלעיל סי' ע"ד:

(ב) **שער של אשה שדרכה לכסותו, אסור לקרות כנגדו:** הגה - אפי' אשתו, אבל בתולות שדרכן לילך פרועות הראש, מותר: הגה - וה"ה השערות של נשים, שרגילין לצאת מחוץ לצמתן (ב"י בשם הרשב"א) וכ"ש שער נכרית, אפי' דרכה לכסות:

10. ביאור הגר"א אורח חיים סימן עה

וכ"ש כו'. כמ"ש בפ"ו דשבת יוצאה בחוטי שער כו'.

11. משנה ברורה סימן עה

(יג) שרגילין וכו' - ר"ל ומותר לקרות בזה אפילו נגד אשה אחרת דכיון דרגילין בהן ליכא הרהורא אבל לכיון להסתכל באשה אחרת אפילו בשערות שמחוץ לצמתן אסור [א"ר]:

(יד) לצאת וכו' - ר"ל שמלבד כובע שעל ראשה יש לה צמת והוא בגד המצמצם השער שלא יצאו לחוץ ואותו מעט שא"א לצמצם ויוצא מהצמת ע"ז מקיל הרשב"א [חתם סופר סימן ל"ו עי"ש] ובזוהר פרשה נשא החמיר מאוד שלא יתראה שום שער מאשה דגרמא מסכנותא לביתא וגרמא לבנהא דלא יתחשבון בדרא וסטרא אחרא לשרות בביתא וכ"ש אם הולכות בשוקא כך ע"כ בעאי איתתא דאפילו קורות ביתה לא יחמון שערה חדא מרישאה ואי עבדית כן מה כתיב בניך כשתילי זיתים מה זית וכו' בנהא יסתלקון בחשובין על שאר בני עלמא ולא עוד אלא דבעלה מתברך בכל ברכאן דלעילא וברכאן דלתתא בעותרא בבניך ובניך עכ"ל בקיצור וכתב המ"א דראוי לנהוג כהזוהר וביומא איתא במעשה דקמחית בזכות הצניעות היתירה שהיתה בה שלא ראו קורות ביתה אמרי חלוקה יצאו ממנה כהנים גדולים:

(טו) שער נכרית - קרי נכרית להשער שנחתך ואינו דבוק לבשרה וס"ל דע"ז לא אחז"ל שער באשה ערוה וגם מותר לגלותה ואין בה משום פריעת הראש [כא] ויש חולקין ואומרים דאף בפאה נכרית שייך שער באשה ערוה ואיסור פריעת ראש וכתב הפמ"ג דבמדינות שיוצאין הנשים בפאה נכרית מגולה יש להם לסמוך על השו"ע ומשמע מיניה שם דאפילו שער של עצמה שנחתך ואח"כ חברה לראשה ג"כ יש להקל ובספר מגן גבורים החמיר בזה עי"ש. וכתב עוד שם דאם אין מנהג המקום שילכו הנשים בפאה נכרית בודאי הדין עם המחמירין בזה משום מראית העין עי"ש:

12. ערוך השולחן אורח חיים סימן עה סעיף ז

ועתה בואו ונצוות על פרצות דורינו בעוונותינו הרבים שזה שנים רבות שנפרצו בנות ישראל בעון זה והולכות בגילוי הראש וכל מה שצעקו על זה הוא לא לעזר ולא להועיל ועתה פשתה המספחת שהנשואות הולכות בשערותן כמו הבתולות אוי לנו שעלתה בימינו כך מיהו עכ"פ לדינא נראה שמותר לנו להתפלל ולברך נגד ראשיהן המגולות כיון שעלתה רובן הולכות כך והיה כמקומות המגולים בגופה וכמ"ש המרדכי בשם ראבי"ה בספ"ג וז"ל כל הדברים שהזכרנו לערוה דוקא בדבר שאין רגילות להגלות אבל בתולה הרגילה בגילוי שיער לא חיישינן דליכא הרהור עכ"ל וכיון שאצלינו גם הנשואות כן ממילא דליכא הרהור [והרי"ף והרמב"ם השמיטו לגמרי דין שיער וקול משום דס"ל דלאו לק"ש איתמר עב"י]:

13. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת שבת דף סד עמוד ב

ומזה הוכיח המ"א שמותר לצאת לרה"ר בפא"נ. וכ"ה מוכח בהמשך דברי הגמ' דקאמר בשלמא זקנה בשל ילדה שבח הוא לה, והיינו כמבואר ברמב"ם שהזקנה ששערה הפך כולה ללבן חפצה לערב בתוכן שערות שחורות להראות שעדיין לא זקנה היא לגמרי כדרך העולם שאין השערות מלבינות בב"א אלא מעט מעט, ולכ"א מיירי דמכוסה השער א"כ לפני מי היא רוצה להשכיח עצמה אלא ע"כ דמיירי בפא"נ [דרך האשה לצאת בפא"נ של שערותיה שגוזזות ודבוקות בפא"נ וכ"א לובשת כפי גילה]. וע"כ דמותר לצאת לאשה בפא"נ ברה"ר. ועי' שלטי גיבורים.

והנה המג"א העתיק את הבאר שבע שהביא דברי השלטי גיבורים וכ' עליו הבא"ש לא תאבה ולא תשמע אליו שכל דבריו הבל והפא"נ אסורה. וכתב המג"א על דברי הבאר שבע הנ"ל שכל דבריו דחויים הם, והלכה כהרמ"א שהפא"נ מותרת. ולכך, הלא המג"א רב גובריה, וגם הא"ר בסו"ש"ג העתיק את דברי השלטי הגבורים להיתר וגם הוא היה רב גובריה ונצטרף אליהם הפמ"ג שהביא ב' השיטות והכריע להתיר [וא"כ אף אם אומרים שיש שישים פוסקים לאיסור א"א לאסרו ואף לו יהי אלף כמותם] **אנו סומכים על הני רבי רברבתא הנ"ל שהתירו, ולכן מותר לצאת לכתחילה בפא"נ ברה"ר.**

אמנם כ"ז בפא"נ רגילה, אכן אלו הפא"נ שמייפים ונראים כשערה ממש, ואין ניכר עליהם שהם פא"נ אין לנו ראייה מגמ' דילן להתיר. [שהרי הגמ' מיירי דמאיס לאחרני וידעו שאי"ז שערה ממש ואין אדם חושדה שיוצאת בגילוי שער דידה לרה"ר].

[ולמעשה כ"א ינהג כמנהג אבותיו שאם אמו ואם אמו היה להם הפא"נ לאיסור א"כ יש בזה אל תטוש ול"מ לזה התרת נדרים, ויראה להשפיע על אשתו שתסכים אליו בזה, וכמדומה שמי שבא להחמיר ע"ע אין בזה משום יוהרא, וצ"ב].

14. שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ב סימן יב

בענין פאה נכרית עש"ק י"א תמוז תשכ"ב. מע"כ ידידי הנכבד מוהר"ר דוד לאפא שליט"א. הנה בענין פאה נכרית שנשאלתי מרעיתך הרבנית הכבודה תחיה אשר כתר"ה רוצה לידע דעתי בזה. הנכון לע"ד אף שאיכא מאן דחושש לאסור פאה נכרית משום מראית עין עיין בעטרת זקנים או"ח סימן ע"ה, מ"מ רוב רבותינו וגם מאלו שסומכין עיקרי ההוראה עליהם מתירים והם הרמ"א שם ובסימן ש"ג בד"מ והמג"א והפמ"ג, וכן משמע גם מהגר"א שסובר כן שלא אסרו בזה משום מראית העין. וכמעט שמוכרח מהגמ' פ' במה אשה שאם איירי דיוצאה בפאה נכרית דוקא במכוסה לא היה שייך לומר דעל שערות זקנה לילדה ניהוש למחכו עלה. והטעם פשוט שכיון שלא מצינו בגמ' שאסרו אין למילף ממקומות אחרים שאסרו משום מראית עין, דאין למילף חדא מאידך, ולכן נאמר איסור מראית עין ביחוד בכל דבר שאסרו. ובפאה נכרית ודאי הא אין למילף חדא דאין זה איסור לאו אלא איסור עשה דעל האשה להיות צנועה ולכסות ראשה ואין למילף ממה שאסרו בשבת ועוד איסורי לאוין. ועוד משום שברוב הפעמים ניכר שהשערות הם מפאה נכרית, ואף אם אינו ניכר לאנשים שאין מסתכלין כ"כ בנשים עד שיכירו מ"מ לנשים ודאי ניכר ברובא ורובא ואולי גם כולן ניכרות, ולכן בשביל מה שנודמן לפעמים רחוקות שלא ניכר לא אסרו.

וכעין ראייה לזה מהא שמותר להתגלח הזקן במספרים כעין תער ולא אסרו משום מראית העין אף ששם הוא מאיסורי לאוין וגם הם חמש לאוין אלמא דלא בכל דבר אסרו. ואולי הוא נמי משום דברוב הפעמים ניכר להרגילים להתגלח שאינו גלוח דתער, לא אסרו בשביל פעמים רחוקים שלא ניכר, ואף שהם מצוים גם בין אנשים שאין מתגלחין שהם אין מכירין כ"כ מ"מ כיון שלהמתגלחים הוא ניכר כבר הוא כידוע זה לכל דחברך חבא אית ליה וידעו הכל שפלוני מתגלח במספרים ובסם וכדומה ולא בתער. וא"כ כ"ש באשה שעיקר היא

נמצאת בין הנשים שהן מכירות שהיא פאה נכרית שאין לאסור בשביל שיטעו אנשים שאין מכירין זה דנחשב כידוע גם להם. ואף אם היא אשה שמלאכתה בין אנשים נמי כיון שעכ"פ ניכר לנשים אין לאסור, וממילא אין לאסור גם כשלא ניכר לפעמים, אף אם היה זה מאיסורי לאוין, וכ"ש שהוא רק מאיסורי עשה שאפשר שליכא כלל איסור מראית עין בזה.

ויש עוד טעם גדול במה שלא אסרו בפאה נכרית, דכיון דידוע לכל שיש ללבוש פאה נכרית שתהיה נדמית כשערות האשה עצמה אין לאסור דמה"ת יחשדוהו הרואים מרחוק ואלו שאין מסתכלין כ"כ בנשים שהשער הנראה הוא משערות האשה עצמה כיון שהיא מוחזקת לאשה כשרה ויודעין שמקרוב ודאי מכירין שאינן שערותיה והרואים אותה בקרוב ומסתכלין הרי ברוב הפעמים יכירו שהיא פאה נכרית. ואין לומר שבמדינתנו זו בזה"ז שנתפרצה שרוב נשים בעוה"ר אין מכסות ראשן שלכן יאמרו גם עליה שהיא מהפרוצות בזה, שלכן אף שלא אסרי רבנן אנן יש לאסור, חדא דאנן אין מחדשין איסור מה שלא אסרו מתחלה בגמ' והגאונים, ועוד הא א"א לחוש שיצא קלקול מזה דלהמכירין אותה לא יהיה שום חשד כיון שידועין שהיא אשה כשרה, ולהאין מכירין אותה ויאמרו שגם היא מהפרוצות בזה הרי לא ילמדו ממנה יותר משאר הפרוצות שהן הרבה בעוה"ר, ולא מצינו שאסרו בכה"ג. וטעם זה הוא גם על מה שלא אסרו לגלח במספרים כעין תער ובסם שנמי כיון שידוע שאפשר לגלח כעין תער בדבר המותר לא יחשדוהו, ואף שנתפרץ בעוה"ר שהרבה מגלחין בתער מ"מ אין לאסור עתה מה שלא אסרו מתחלה, וגם להמכירין אותו לא יהיה שום חשד כיון שהוא בחזקת כשרות ולהאין מכירין לא יצא מזה שום קלקול בזה שיחשבו עליו שגם הוא מהעבריינים יותר ממה שנמצאים שאר העבריינים.

ולכן לדינא אין כתר"ה יכול למחות ביד אשתו הרבנית החשובה מללבוש פאה נכרית, שאף אם כתר"ה רוצה להחמיר אינו יכול להטיל חומרותיו עליה שזוהו רק דין שלה, וכיון שהיא עושה כדין שהוא כרוב הפוסקים ושגם נראה כמותם, אינו יכול להחמיר עליה אף אם לא תכסה כלל הפאה נכרית, וכ"ש כשרוצה להלביש כובע עליה שיכסה רוב מהפאה נכרית שאין לכתר"ה להקפיד כלל. ואם כתר"ה הוא מהנוהגין להתגלח בסם ומספרים כעין תער ולא חש על עצמו למראית עין שהוא רק מטעמים שבארתי ודאי לא שייך שיחמיר עליה בפאה נכרית שהרי הוא כסותר הנהגת עצמו שאותן הטעמים איכא בזה עוד מכ"ש כדבארתי. ידידו, משה פיינשטיין

15. שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ד סימן לב

י. עניינים שהבעל רשאי להקפיד שאשתו תנהג כמנהגו.

הנה ברור כדכתבתי באו"ח ח"א סימן קנ"ח דאשה נשואה צריכה להתנהג במנהגי הבעל בין לחומרא בין לקולא שהרי היא ברשות הבעל ואין לך אין דעתו לחזור כזה, והא דכתבתי באה"ע ח"ב סימן י"ב לענין פאה נכרית שאין הבעל יכול למחות ביד אשתו מללבוש פאה נכרית הוא משום שדין שלה הוא ולא שייך זה למנהג הבעל, וגם בפאה נכרית ליכא מנהג ברור כל כך מאחר שהוא כמעט בלא טעם כדכתבתי שם, ובאה"ע ח"א סימן נ"ט לענין גילוח השערות הוא ענין השייך להבעל דמקפיד ע"ז כמפורש במתני' דנזיר דף כ"ח ע"א לכן צריכה לנהוג כמותו וא"כ ל"ק כלום. ומאמר כתר"ה לא ראינו אולי יטריח כתר"ה וישלח מאמרו עוד הפעם.

16. תוספות מסכת שבת דף סד עמוד ב

רבי ענני ברבי ששון אמר הכל ככבול - ונראה דהלכה כרבי ענני מדאמר מילתיה משמיה דרבי ישמעאל בר' יוסי ור' ישמעאל תנא הוא ופליג ועוד דבשל סופרים הלך אחר המיקל ור' ענני דמתיר בחצר היינו אפילו בחצר שאינה מעורבת דבבית ובחצר מעורבת ליכא שום חדוש אם כן נשים מותרות להתקשט בבית ובחצר בטבעות ובתכשיטין ואנו שאין לנו רה"ר גמור דכל רה"ר שלנו כרמלית היא שהרי אין מבואות שלנו רחבות י"ו אמה ולא ס' ריבוא בוקעים בו הרי הוא כחצר שאינה מעורבת ומותרות נשים שלנו להתקשט בטבעות ובתכשיטים כפר"ת והקשה ר"י דאפילו אי רה"ר שלנו חשיב כרמלית היכי שרו כמו חצר והאמר לקמן פרק כל כתבי (דף קכ.) גבי דליקה דמותר להציל בחצר שאינה מעורבת ולא בכרמלית ואמר רבינו ברוך כיון דלדידהו הוו להו רה"ר גמורה לא מדמו כרמלית לחצר שאינה מעורבת ואסרינן כרמלית משום רה"ר אבל אנו שאין לנו רה"ר כלל אין להחמיר בכרמלית כ"כ וה"ר שמשון מצא כתוב בשם רבינו שר שלום דדבר שהוא רגילות להראות זו לזו אסור וכשאינם רגילות מותרות ונשי דידן אינן מראות תכשיטיהן וטבעותיהן ומש"ה מותרות לצאת בהן וסוף דבר אמרו הקדמונים דמותרות לצאת בהן דמוטב יהו שוגגות ואל יהו מזידות.

17. ריטב"א [קוק]

שתתקשט בהם בחצר שתצא לחוץ כדרכה ולא רמיא אנפשה. והכין מסתבר, דאי ס"ד מותר להתקשט בהם בכית ובחצר למה הוצרכנו לומר⁴⁷ שהם ככל הכלים הניטלים בחצר, ולמה הוצרך עולא⁴⁸ לפ' הטעם מפני שיש תורת כלי עליהם, אלא ודאי בכל מקום אסרו להתקשט בהם ואפי' בחצר המעורבת. ודעת מורי הרב

אמ' רב כל שאסרו חכמים לצאת לרשות הרבים אסורה⁴⁴ לצאת לחצר. יש שפי' ⁴⁵ דלחצר שאינה מעורבת קאמר דמיא לר"ה, דאלו בחצר המעורבת ליכא למגזר כלום. ואחרים פי' ⁴⁶ דסתמא אסרו ואפי' לחצר המעורבת משום דמילתא דרגילה ושכיחא הוא דאי שרית

18. ריטב"א [קוק]

המתירים דוק דברים שאיסורם מדרבנן דילמא שלפא ומחויא, אבל דברים שיש בהם משום משוי לדברי הכל אסורים אף בזמן הזה, ע"כ. וחיזין ברוב המקומות שנהגו האנשים לצאת בטבעת שאין עליה חותם ואלו לעיל⁴⁴ אמ' עולא וחלופיהם באיש למימרא דטבעת שאין עליה חותם⁴⁵ ואם יצא בהם האיש לרשות הרבים חייב חטאת, אבל י"ל שלא אמ' עולא אלא לפי דורם שלא היו רגילים האנשים בחול אלא בטבעת שיש עליה חותם, אבל בזמן הזה שאין רגילין אלא בטבעת שאין עליה חותם הרי הוא תכשיט ונוי גמור, שאין בדברים אלו אלא כפי מנהג כל מקום ומקום, וכדתנן⁴⁶ ערביות רעולות ומדיות פרופות וכל אדם וכו'. מ"ר ז"ל.

מעורבת ולא שארי לכרמלית. ולענין מה שנהגו הנשים לצאת בתכשיטים, שלא כדין נהגו, אלא דהנח להם לישרי מוטב שיהו שונגים ואל יהו מזידיים⁴⁹ ואם באנו למחות בידם לא ישמעו לנו, א"נ דלא אסרו רבנן אלא בנשים שבאותו הדור שהיו שחצניות וכדאית' בירוש'⁶⁰, אבל בזמן הזה שאין רגילות כלל למשלך ואחווין לא, שזו לא היתה גזרה דרבנן עד שיהא צריך מנן אחר להתירו, אלא איסור הוא שאסרו לפי הזמן⁶¹. וכן סדר הגאון רב שלום⁶² ז"ל כתשו'. ועוד אומר ר' ברוך ז"ל⁶³ דאיפשר שלא אסרו חכמים אלא לדידהו דהוה להו ר"ה דאורייתא, אבל לדידן דלית לן רשות הרבים⁶⁴ וליכא חשש איסור תורה לא גזרו כלום. וכתבו בתוספו' האחרונות כי הרבנית אשת ר' יהודה ז"ל היתה אומרת כי בעלה היה אוסר לה, וגם השר מקוצי ואחיו ז"ל היו אוסרים לנשותיהם, ואפי' לדברין

19. חידושי הרמב"ן מסכת שבת דף נו עמוד א

[1] ובספר התרומה אמר שעכשיו במקומות הללו אין בהם רה"ר גמורה מפני שאין המבואות רחבים שש עשרה אמה ועוד שאין עוברים בהן ששים רבוא בכל יום הלכך לא נאסרו התכשיטין דליתא לגזירה דדלמא נפקא בהו לרה"ר, [2] ואלו דברי הבאי שחכמים גזרו בתכשיטין אפילו בחצר שלא תקשט בהן ואין גזירתן בטלה עכשיו, ועוד דהא עיירות יש בעולם שבהן רשות הרבים גמורה ואין דברי חכמים במדינות לשעורין דודאי עולם כמנהגו נוהג, כך היה בימי רבותינו כפרים ועיירות בעולם שאין בהן רה"ר גמורה ומקומות שמבואותיהן רחבים שש עשרה אמה ויותר והן רה"ר, ולא שנו משגתינו דוקא בכרכים גדולים שבהן ששים רבוא, ועוד שזה המנין שהן נתלין בו לא מצינו בגמרא שיהא עיקר שלא יהא רה"ר אלא במקומות של ששים רבוא, ואע"פ שרש"י ז"ל מפרש כן בכמה מקומות אם היה אמת לא משתמיט בכל התלמוד ובפ"ק דמכילתין דתנינן רשויות דשבת לא משתמיט ותני כלום במנינא דגברי.

20. שו"ע אורח חיים - סימן שג

(ח) כל שאסרו חכמים לצאת בו לרה"ר, אסור לצאת בו לחצר שאינה מעורבת, חוץ מכבול ופאה נכרית דהיינו קליעת שער שקלעה בתוך שעה. וי"א דכל שאסרו לצאת בו, אפילו להתקשט בו בבית אסור, וכ"ש לצאת בו לחצר המעורבת, חוץ מכבול ופאה נכרית. וי"א שהכל מותר לצאת בו בחצר, אפילו אינה מעורבת. והאידנא, נשי דידן נהגו לצאת בכל תכשיטין. ויש שאמרו דמדינא אסורות, אלא שכיון שלא ישמעו, מוטב שיהיו שונגות ואל יהיו מזידות. ויש שלימדו עליהם זכות לומר שהן נוהגות כן ע"פ סברא אחרונה

שכתבתי שלא אסרו לצאת בתכשיטין לחצר שאינה מעורבת, והשתא דלית לן רה"ר גמור הוה ליה כל רה"ר שלנו כרמלית ודינו כחצר שאינה מעורבת, ומותר: הגה - וי"א עוד טעם להתיר דעכשיו שכיחי תכשיטין ויוצאין בהם אף בחול וליכא למיחש דילמא שלפא ומחויא כמו בימיהם שלא היו רגילים לצאת בהן רק בשבת ולא הוי שכיחי (תוס' פרק כ"ב והגהות אלפסי פרק במה אשה). ומיהו טבעת שיש עליה חותם לאשה ושאין עליה חותם לאיש, דתנן בה חייב חטאת, אף בכרמלית אסור אפילו לדידן. והוא הדין לכל מאי דאתמר ביה חיוב חטאת. ויש מי שאומר שבזמן הזה שנהגו האנשים לצאת בטבעת שאין עליה חותם, ה"ז להם כתכשיט, ושרי. ולפי זה אפשר דכיון שנהגו עכשיו הנשים לצאת בטבעת שיש עליה חותם הרי הוא להן כתכשיט, ושרי. ומ"מ צריך להזהיר לנשים שלא תצאנה אלא במחטים שהן צריכות להעמיד קישוריהן ולא יותר, כי בזה שאין להן תועלת בו ישמעו לנו:

21. ערוך השולחן אורח חיים סימן שג סעיף כב

ועדיין אינו מספיק דזה בנוי על השיטה דעכשיו לית לנו רה"ר מפני דבעינן ששים ריבוא אבל רבים וגדולים לא ס"ל כן כמ"ש בסי' שמ"ה ועוד הלא עתה יש עיירות גדולות בעולם שיש בהם ששים רבוא ולכן י"א טעם אחר משום דעכשיו שכיחי תכשיטין ויוצאין בהן אף בחול וליכא למיחש לשלפא ומחוי כמו בימיהם שלא היו רגילות לצאת בהן רק בשבת ולא הוי שכיחי ויש שכתבו דנשי דידן אינן מראות תכשיטיהן וטבעותיהן ויש להסביר הדבר דהנה בסעיף ט' נתבאר דכלילא שרי מטעם דמאן דרבה למיפק בכלילא אשה חשובה ואשה חשובה לא שלפא ומחוי ונשי דידן כולן חשובות הן ועוד טעם יש בזה לענ"ד דהנה ידוע דבימיהם היו הנשים יושבות בביתן ולא היו יוצאות תדיר לרחוב וכשיוצאות לפרקים היו יוצאות עטופות בסדיניהן וגם לא היה להם בתי כנסיות של נשים א"כ לא ראו זו את זו רק לפרקים ומעט שנכנסו אחת לבית חבירתה והיה דחשש גדול שבפגען זו את זו בשבת בהלוכה ברחוב שלפי ומחוי אבל עכשיו הנשים הולכות הרבה תדיר ברחובות ובשווקים ונכנסות זו לזו בבתיהן ורואות זו את זו בבית הכנסת של נשים א"כ ממילא שיכולה להראות לה תכשיטיה בבתיהן ובבתי כנסיות ובוודאי שאין מדרכן לפשוט ברחוב תכשיט ולהראות לחברותיהן והרי אנו רואין בחוש שגם בחול וביו"ט אין עושות כן ולמה נחוש בשבת וזהו היתר נכון וברור:

22. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת שבת דף סד עמוד ב

בזמן ר"ע נשתנה מנהג האנשים

(ח) עד שבא ר"ע ולימד וכו'. וביארו הראשונים דנשתנו הדורות בענין זה, דבזמן הזקנים הראשונים לא היה שייך חשש זה, דלא היה אדם מסתכל באשתו נדה, וממילא לא היה חשש דתתגנה עליו, ולא שיגרשנה, אבל בזמן ר"ע נשתנית מציאות זו ותו היה שייך במציאות חשש גנות וגירושין ולכך אמר דליכא האי דינא, והיינו דעיקר קרא לכו"ע לא אתי להא, אלא למימר דנדה צריכה טבילה ליטהר ולא סגי במה שפסק דמה, אמנם יש סברא לדרוש אסמכתא מפסוק זה ג"כ שלא תתקשט, ומשום שלא יבא לידי הרהור, אמנם כל מאי דמסתבר למדרש הכי היינו בזמן דליכא חשש גירושין, אבל במקום חשש גנות וגירושין לא מסתבר דאסרה התורה קישוט בכה"ג.

23. דף על הדף שבת דף סד עמוד ב

בגמ': והדוה בנדתה. זקנים הראשונים אמרו שלא תכחול וכו'. עד שבא ר"ע ואמר, א"כ אתה מגנה אותה על בעלה ונמצא בעלה מגרשה וכו' ע"כ.

וצ"ע שלא חששו זקנים הראשונים לדברי ר"ע. וכתב החת"ס בשו"ת (יו"ד סי' קצ"ד) דזקנים הראשונים ס"ל כב"ש, דלא יגרש אא"כ מצא ערות דבר, וא"כ אין חשש שיגרשנה, ור"ע ס"ל כב"ה ע"ש. והנה באמת בירושלמי (סוף גיטין) מפורש כדברי החת"ס דזקנים הראשונים ור"ע כאן פליגי במחלוקת ב"ש וב"ה ע"ש. (ויש לציין למש"כ רש"י בב"מ (ל"ז ב) דר"ע מתלמידי ב"ש ע"ש, ולפי"ז צ"ע כאן. אך בתוס' שם פליגי עליו ע"ש. וראה גם במנחת בכורים על התוספתא דיבמות (פ"ק ה"ב) ע"ש היטב. וראה בתו' (יבמות ט א) שהקשו לר"ע דנימא עדל"ת, ואי הוי מתלמידי ב"ש הרי כתבו הפנ"י ביצה (ז א) והמהר"ם (שבת כ"ה א) דלב"ש

לית להו סמוכים (במנחות מ א), ולית להו עדל"ת ור"ע כוותייהו וא"ש. אך במקו"א הארכתי בלא"ה דיש כמה לימודים נוספים לב"ש דעדל"ת ואכ"מ).

וראה בספר האשכול הל' מקוואות (סי' מ"ט) שהביא דברי הירושלמי הנ"ל דזקנים ור"ע בשבת פליגי במחלוקת ב"ש וב"ה, ע"ש ובמשל"מ (פ"י דגרושין הכ"א) מש"כ בזה. ובמגדים חדשים כאן הביא דבאור זרוע (הל' נדה סי' ש"ס) כתב כדברי הירושלמי (והחת"ס) הנ"ל ולא הזכיר מהירושלמי, ע"ש עוד מש"כ בזה ובפתיחה לאור חדש על קדושין (אות כ"א) ובהגהות מהרש"ם כאן ובפרדס יוסף (פר' מצורע אות נ"ט).

24. ספר מגן אברהם על או"ח סימן שא:

(נו) ואפילו בחדרי חדרים. פסק כרב הקשה בש"ג פרק חבית דבסי' ש"ה סי"א פסק דמטיילת בזוג בחצר אבל לא בר"ה משום דמיחזי כמאן דאזיל למכרה ובגמ' דף ס"ה אמרינן דלרב אפ"ל בחצר אסור והב"י בסי' של"ו ס"ט כתב בשם התוס' דדוקא במקום שיחשדוהו שעושה איסור מדאורייתא אסור בחדרי חדרים ע"ש וא"כ לק"מ (" ומ"מ קשה ה"ל לשנויי הכי (" בשבת דף ס"ה ואפשר דהתוס' סוברין דסוגיא דשבת אידיחי ליה (" מההיא דכתובות ועיין בר"ן פ"ק דביצה:

25. ספר שערים מצויינים בהלכה

חכמים משום מראית עין, או אין לחלק בין איסור דאורייתא לדרבנן, ובמקום שהם בעצמם התירו במקום צנעה מפני צורך הדבר, הרי התירו. והנה עוד יש לדבר בענין זה, דלעיל (כג.) בעניני חנוכה הבאנו דברי הפלתי (יו"ד סי' יג) שכתב דאין לדמות במה שאמרו חז"ל שיש חשד, למה שאמרו שיש מראית עין, ונראה דעתו שם דמראית עין גדול מחשד, ולא ביאר הדבר, ולולא דברי רבינו יהונתן זצ"ל הייתי אומר להיפוך, דמראית עין קיל, דהרי מצינו בשו"ע (או"ח סי' רמד) דבמקום הפסד גדול אין חוששין למראית עין, ועי' מש"כ בשו"ת דברי חיים (ח"א סי' ז) ומש"כ בה' שבת (סי' עג ס"ק יב) דבמקום שיפסיד פרנסתו אין לחשוש למראית עין, ונראה לזה רמז דאמרו בלשון "מראית עין", ולא אמרו מראית עינים, ומסתבר דרק אם רואה בעין אחת, או רואה מה שהוא רוצה לראות, ואם יטריח לראות בשתי עינים, אז יראה האמת שאינו כן, משא"כ כשאמרו מפני החשד, כגון שיש פתח לביתו ואינו מדליק שם נר חנוכה, או שנכנס לחורבא כדאיתא בריש מס' ברכות, שיש מקום לחשדו, וזכר לדבר, ממה דאיתא במדרש (פ' שמות) עה"פ "ראה ראיתי", אתה רואה ראייה אחת ואני רואה שתי ראיות.

כל מקום שאסרו מפני מראית העין אפי' בחדרי חדרים אסור. עי' מש"כ לעיל (נד): ד"ה משום דמחזי כמאן דאזיל לחינגא) לחלק בין מראית עין באיסור דאורייתא, ובין מראית עין באיסור דרבנן, ועי' בר"ן (פ"ק דביצה) בסוגיא דהלכת סולם, דמחלק דבמקום שאסרו

1. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת שבת דף סד עמוד ב

היתר תכשיט בחצר ומ"ש משופר ומגילה

ט) בסוגיין. והנה למעשה קיי"ל דשרי לצאת בתכשיטין לחצר ולרה"ר (עי' בכ"ז שו"ע סי' ש"ג סי"ח ונו"כ), וצ"ב דהוא נגד הגמ', וביארו בתוס' כאן בשם רב שר שלום מהגאונים דכל החשש הוא שמא תבא לידי איסור דאורייתא דטלטול ד"א ברה"ר דשלפא ומחוי ואתיא לאתויי ד"א, וא"כ כ"ז בזמן שמצוי רה"ר דאורייתא, דהיינו שהולכים בה שישים ריבוא, אבל בזמנינו דאין מצוי רה"ר דאורייתא שיש בה ס' רבוא, [ובמקום שיש שישים ריבוא ע"י בנ"א הנמצאים במכוניות בישועת ישראל רצה לדון דכל מכונית חשיב רה"י לעצמה וליכא ס' ריבוא ברה"ר כלל], אף דשייך מציאות כזו, מ"מ כיון דהוי דבר רחוק ואינו מצוי ליכא להאי איסורא, ואע"ג דקיי"ל דאף דבטל הטעם לא בטלה התקנה, הכא מעיקרא כיון דהוי גזירה רחוקה ול"ח גזירה אלימא שרי.

והקשה הביאורה"כ סי' ש"ג סי"ח ד"ה והשתא, דא"כ מ"ט אסור לתקוע בשופר וליטול לולב בשבת, ואפי' בזה"ז, וכמש"כ כל הפוסקים, וצ"ב דלפ"ד דכל דהוא גזירה משום טלטול ד"א ברה"ר, אזי כל דאין מצוי רה"ר דאורייתא לא גזרו, א"כ גבי לולב ושופר נמי נימא דכיון דאין מצוי רה"ר דאורייתא ליכא למיגזר דילמא יטלטלם ד"א ברה"ר, ולישתרי בשבת.

והביאור בזה י"ל, דדוקא גבי תכשיטין דהוי גזירה רחוקה מאוד, דחיישי' שמא תצא בו לרה"ר, ושמא תמצא שם אשה אחרת, ושמא תראה לה תכשיטיה, ושמא תסירם ממנה, ושמא תשכח להחזירם עליה, וכיון דהוי חשש רחוק כ"כ ע"כ לא גזרו אלא בזמן שמצוי רה"ר דאורייתא, אבל גבי שופר ולולב דהחשש הוא שילך אצל מומחה שילמדו התקיעה והנטיילה (ולא רק שילך לביהכ"נ) ובזמן חז"ל היו הרבה שלא היו בקיאים בזה, והיו צריכים מומחה שילמדם, א"כ הוי חשש שכיח טפי ושפיר י"ל דגזרו ביה אף כשאין מצוי רה"ר דאורייתא.

ולפי דרך זו א"כ כל מה שהתירו הראשונים בזה"ז היינו בחשש דתכשיטין דהוי חשש רחוק, אמנם בחשש דקליעות שבשערה דהוי משום דאי מתרמי לה טבילה וכו' וכמבו' בר"פ, וא"כ לא הוי חשש רחוק כ"כ שפיר אסור אף בזה"ז, וכדאמר' בשופר ולולב.

ולמעשה בזמנינו שרי לגמרי, ואפי' במקום שיש שם רה"ר דאורייתא ואפי' ברה"ר בעצמה, דכיון דבטל הגזירה באופן כללי, דאינו מצוי בדר"כ רה"ר, תו שרי בכל מקום, וליכא גזירה כלל, ובפרט לפי הטעם השני המבו' בראשונים דבזה"ז אין הדרך למישלף התכשיטים ולהראותם א"כ ודאי ל"ש בזה"ז כלל.

והא דבזה"ז מותרת ללבוש תכשיטין ול"ח דילמא מיתרמא לה טבילה ותסירם לפי המנהג דמורידה תכשיטיה בטבילה, היינו משום דידועת מתי צריכה לטבול ובאותו זמן לא תלך עם תכשיטים ברה"ר, משא"כ בזמן חז"ל דהיו טובלים גם מטומאת שרץ וא"כ אין זמן הטבילה קצוב הלכך חיישי' דלמא מתרמי, וכמש"כ הראשונים דבטבילת נדה לא חיישי' להא, דידועת מתי תטבול.